

דברי הספד

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

על הגאון האדיר הרב שמואל הלוי וואזנער זצ"ל

אב"ד זכרון מאיר בני ברק - בעהמח"ס שבט הלוי

יום ה' פ' תומ"צ תשע"ה לפ"ק

ויצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתנ"ז

צדיק שהוא פורח כתמר להרביץ תורה לתלמידים, ויש צדיק שמתבודד להתעלות בעצמו, והוא כארז בלבנון ישגה.

ורק יחידי סגולה ישנם שזוכין במתנת אלקים, הן להיות זקן ויושב בישיבה, ללמוד שיעורין כסדרן עם בני הנעורים, ועול הציבור הוא על צוארם, ואף על פי כן הם מתעלים בעצמם להיות מגדולי התורה אשר כל בית ישראל נשען עליהם, אשר למדריגה זו זכה הגאון הזה. וכאשר קינן דוד על אבנר, אמר עליו הלא תדעו כי שר וגדול נפל בישראל, כי אבנר היה שר הצבא של שאול ללחום מלחמת ה', עם כל זה היה גדול מאוד בתורה וכדאיתא בירושלמי (פאה א-א) שהיה לביא בתורה ע"ש. אם כן היה 'שר' על הכלל ישראל, ועם כל זה היה 'גדול', ודבר זה הוא נדיר מאד, להיות שר וגדול גם יחד, וצדיק כזה אבדנו היום.

ולמדריגה זו זכה גם אליהו הנביא, שהיה שאול לרבים, והרביץ תורה לבני הנביאים הרבים, ולחם מלחמת הדת עם נביאי הבעל, והכריז בהר הכרמל נגד כל כי ה' הוא האלקים. ואף על פי כן נתעלה כארז, עד שזיכך גופו, להפוך החומר לצורה לעלות בסערה השמים, אשר מועטים המה הצדיקים הזוכים לשתי שולחנות אלו, להיות צדיק כתמר להוציא פירות טובות, וישגה בעצמו כארז. ועל דבר זה ביקש אלישע מרבו שיהיה גם לו כח זה. ואמר לו 'יהי נא פי שנים ברוחך', מה שיש ברוחך שני מדריגות שונות שאינם נמצאים יחד אצל אחרים, דבר זה תאציל גם 'עלי', שגם אלישע יזכה לזה.

ועל זה השיב לו אליהו הקשית לשאול, כי לאו כל אדם זוכה לזה, אך אם אתה רוצה לזכות להיות כמותי, אז יש לך לקיים והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל-ב), לשקוד על דרכי רבך והתנהגותו, ולהשתדל לעשות כמעשהו. ולא רק כאשר אתה יושב לפני רבך, אלא גם אחר שאני לוקח ממך, תתאמץ לראות את רבך גם מאחוריו, להיות דבוק בתורתו ועבודתו ופרישותו, אז גם אתה תוכל להגיע למדריגה זו, כי גם אני לא זכיתי לזה במתנת חנם אלא ביגיעתי, ולא יגעתי ומצאתי אל תאמין (מגילה ז). וזהו שאמר לו, אם תראה אותי לוקח ממך, אם בהיותי לוקח ממך, גם כן תראה תמיד את התנהגותי וצורת עבודתי, ללכת באותו הדרך אשר ראית אצלי, אז יהי לך כן, ואם אין לא יהיה. - ואם התלמידים רוצים להתעלות גם אחר מות רבם, אז צריך להיות דמות דיוקנו של רבו ותהלוכותיו, תמיד נגד עיניו.

*

מצינו בנ"ך (מלכים ב ג-ג) כאשר נסתלק אליהו הנביא, ויצאו בני הנביאים אשר בית אל אל אלישע ויאמרו אליו, הידעת כי היום ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך, ויאמר גם אני ידעתי וגו'. ויהי כעברם, ואלהו אמר אל אלישע, שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך. ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. ויאמר הקשית לשאול, אם תראה אותי לוקח מאתך יהי לך כן, ואם אין לא יהיה. ויהי המה הולכים הלוך ודבר, והנה רכב אש וסוסי אש, ויפרדו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע רואה והוא מצעק, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו.

ולפי פשוטו שאל אלישע מאת רבו, שתשרה עליו רוחו של אליהו, פי שנים ממה ששרתה על אליהו עצמו. ועל זה השיב לו, הקשית לשאול, אי אפשר לתת לך יותר ממה שיש לי בידי, ורק אם תראה אותי לוקח מאתך, אז אוכל לעשות לך יותר ויותר (רש"י שם). וצריך ביאור שאלתו של אלישע, ומה היתה על זה תשובתו של אליהו.

ונראה כי מצינו כאשר נהרג אבנר שר צבא של שאול, שקונן עליו דוד המלך, ויאמר המלך אל עבדיו הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום הזה בישראל (שמואל ב ג-לח). כן אנו יכולים לומר היום, נתייתמנו כעת מרב האי גאון וצדיק, עטרת תפארת ישראל, החכם השלם, פוסק הדור, תל תלפיות שכל פיות פונות אליו, זקן ויושב בישיבה משחר טל ימי ילדותו לתלמידים לאלפים, פארה של ארצינו הקדושה, אנת בנציבין ומצודתו פרוסה לכל העולם, בתשובותיו להלכה בספריו שבט הלוי. יחידים יש בדור שזוכין להשלמה כזו, ועל כולם מדותיו המוזהבות לשם ולתפארת.

בדרך כלל יש שני סוגים בחכמי ישראל, ישנם שמתבודדים ויושבים בתוך ד' אמותיהם על התורה והעבודה, בלי טירדת הכלל, והם מתגדלים בתורה לרום המעלות. וכמו שהאריך בהקדמת שו"ת חתם סופר יו"ד, שזה היה מדתו של חנוך, ויתהלך חנוך את האלקים (בראשית ה-כד), שהתבודד לעצמו עד שנתעלה למלאך. והמה דומים להארז שאינו עושה פירות, אלא כל חיותו לעצמו, והולך וגדל עד היותו הגדול שבאלילות. ויש סוג חכמים שהמה מרביצים תורה לתלמידים, ומוטרדים בעניני ציבור, ומתבטלים על ידי זה מלהתעלות בעצמם. ואמרו (בבא מציעא פה.) דרבי זירא יתיב מאה תעניתא דלא לישכוב רבי אלעזר בשניה, ונפלין עליוהי מילי דציבורא ע"ש. והכמים הללו המרביצים תורה הם דומים לתמר, שנותנין פירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל, ומעמידין תלמידים רבים, אבל עבור זה אין הם יכולים להתעלות בגבהותם כהארז. ועל זה נאמר (תהלים צב-ג) צדיק כתמר יפרח, יש

וכאשר אלישע רואה איך שאליהו עולה בסערה השמימה, והוא מצעק, לא אמר 'צועק' אלא 'מצעק', בצעקתו מקירות לבו המשיך כל הנמצאים שם לצעוק יחד עמו, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, ובתרגום דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין. אלישע קרא לרבו אבי אבי, כמבואר ברש"י (דברים ו-1) הטעם, שהתלמידים קרויין בנים, והרב קרוי אב, שנאמר אבי אבי רכב ישראל ע"כ. ויש לומר בטעם שאמר בכפל לשון 'אבי אבי', כי חוץ ממה שהרב הוא אב לתלמידיו שלמדו אצלו, מבואר בשולחן ערוך (אור"ח סימן תעב-ה) דתלמיד לפני רבו אין צריך הסיבה, ותלמיד חכם מופלג בדורו אף על פי שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו ואין צריך הסיבה ע"כ. ובביאור הגר"א (שם) ציין שכן מבואר בתוס' (ברכות לא: ד"ה מורה) דשמואל היה נחשב כמורה הלכה בפני רבו, אף על פי שלא למד עדיין אצל עלי, מכל מקום גדול הדור היה ע"ש. ועל כן אלישע מצעק אבי אבי, שהוא אביו מצד שהיה גדול הדור, והוא גם אביו הפרטי שלמד אצלו תורה.

וכמו כן אנו מקוננים היום 'אבי אבי', הוא היה גדול הדור, רבן של רבבות ישראל, והוא גם אבי הפרטי, אשר מעת שנתמניתי להיות פרנס על הציבור, שאלתי דעת תורתו כמעט על כל הדברים שהוצרכתי לשאלת חכם, והדריך אותי תמיד בקירבה יתירה על כל צעד. וראיתי אצלו כמה פעמים סיעתא דשמיא מיוחדת, שהכנתי עצמי לשאול אותו על איזה דבר, ועוד קודם ששאלתי העלה מעצמו הנושא הזה לדבר עמי. ואמר לי פעם, כי רב הצריך לעצה בהתנהגותו עם קהלתו, אי אפשר לו לשאול זאת מכל חכם, כי צריכין להכיר טובו ומהותו של בני קהלתו, שיוכל להדריכו בעצה ישרה. ואמר על עצמו, חושב אני שהנני מהיחידים המכירים מהותו של בני קהלתכם, שנתגדלתי עמהם ביחד בעיר ויועץ, ואני מכיר גם שאר שכבי הציבור, ואצלי תוכלו לצאת בעצה נכונה.

ופעם אמר לי, כי הרב לקהלתו הוא כמו אב לבניו, שכל מעיינו צריך להיות להשיג טובתם האמיתית. וכמו שאב אצל בניו, לא תמיד מבינים הבנים ויורדין לעומק דעת אביהם, ואין להאב להתחשב בדעתם, אלא לעשות מה שהוא באמת לטובתם, וברבות הימים מכירים הבנים טובה לאביהם על מה שעשו להם, כן יש גם להרב להתנהג לשקוד תמיד על טובתם האמיתית.

*

הן זכה רבינו לאריכות ימים מופלגת, ולא רק שנים רבות בכמות אלא גם באיכות החיים, על דרך זקני תורה כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהם (קנים ג-1), ללמוד שיעורי תורה ברבים, ולהורות הוראה, בהיותו בן יותר ממאה שנה, שזהו מתנה טובה להיות בדעה צלולה בזקנה כזו, ולהתקיים אל תשליכני לעת זקנה. וזה לפני שנתיים או שלש הייתי פעם אצלו, ובתוך הדברים הפסיק ושאל אותי, בן כמה שנים אנכי, והשבתי לו. ואמר לי אני רוצה לומר לכם דבר אחת, תדעו שהשנים הללו הם השנים היותר נאים אצל תלמיד חכם. הן בימי הנעורים יש טירדות שונות בפרנסה וגידול בני הבית, ונסיונות רבות בעבודת ה'. אבל כשמגיעים לשנים הללו, אין עוד טירדות בני הבית, גם הנסיונות חלושות, והבלבולים מועטים, והרי ראשו מלא תורה בהבנה יתירה יותר, ועבודתו לה' מזוככת יותר, ואין לתלמיד חכם תקופה נאה יותר בחייו מימים אלו. והיתה שמיעת הדברים הללו אז כמים קרים על נפש עייפה, והיה לי אז חיזוק גדול בזה. והוא עצמו זכה לזה במדה יתירה רבות בשנים בזקנותו.

והדבר הזה אומר דרשוני, וכאשר שאלו חכמי הש"ס לרבנותיהם, במה הארכת ימים (תענית כ: מגילה כו:). ואם כי אין אתנו יודע עד מה להשיג נסתרות ה', מכל מקום הכתוב מגלה לנו טעמו. יסופר על הגה"ק בעל החפץ חיים וצ"ל שכאשר הגיע לימי השמונים ולימי התשעים, שהיתה נחשב אז זקנה מופלגת, ביקש לפרסם זאת

בעתונים, כדי שיראו כל אדם איך מתקיימת הכתוב, מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה (תהלים לד-ד), ועבור שהיה זהיר בלשונו, והחדיר דבר זה בישראל בספריו הקדושים, על כן זכה לאריכות ימים.

והנה הכתוב שם פורט עוד דברים עבור מה זוכין לאריכות ימים, סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו. והיינו שדוד המלך שואל, מי האיש החפץ חיים, ולא רק אריכות שנים בכמות, ותחסר איכות החיים, חיים אשר החולשה גוברת בזכרון ובמעשים, אלא חיים כאלו, אשר אוהב ימים לראות טוב, שיאהב ימי הזקנה, לראות בהם טוב, טוב בגשמי וטוב ברוחני, אין טוב אלא תורה, שיוכל גם להמשיך בהרבצת התורה בזקנותו.

ויצף זה פורט והולך, המדות והמעלות שהיו אצל הגאון הגדול הזה, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, שהיה לו לשון זהב, כל מלה שיצא מפניו היה מזוקק בכונתו לשם שמים. וסור מרע ועשה טוב, אשר כל ימיו היה דבוק בקיום מצות ה'. ושוב סיים בקש שלום ורדפהו, אשר במדה האחרונה הלו כמעט לא היה כדוגמתו, אשר מצא שפה משותפת עם כל אחינו בית ישראל, חסידים ומתנגדים, אשכנזים וספרדים וליטאים ותימנים מכל הסוגים. לא הניח להמשיכו במחלוקת ופאליטיק שונות, אלא אוהב שלום ורודף שלום, בקש שלום ורדפהו, ועל כן זכה לחיים ארוכים, וחיים כאלו אשר אוהב הימי הזקנה הללו, לראות בהם רק טוב.

ויש להמליץ עליו הכתוב, צדיק כתמר יפרח, שזכה להעמיד פירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל, ולעצמו כארז בלבנון ישגה, שתולים בבית ה', היה שתול בבית המדרש כל ימי חייו, ובחצרות אלקינו יפריחו, היינו אריכות ימים בעולם הזה שהוא כחצר לפני הטרקלין. עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, וכל זה הגיע לו, להגיד כי ישר ה' צורי, אין הקב"ה נשאר חייב לצדיקים ההולכים בתמים, כי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, ואוכל פירותיהן בעולם הזה, והקץ קיימת לו לעולם הבא.

*

והיו עיניך רואות את מוריך, הוא היה דמות חי לבני תורה עד כמה יכולים להתעלות. ב"ה יש הרבה אברכים בעלי כשרון העמלים בתורה, ולפעמים יתכן שיעלה על הדעת שאין להם עתיד (צו קונפס), אבותיהם אינם בעולם התורה, אין הם יורשים מקום אבותיהם ברבנות, וחסר להם החיזוק והעידוד להמשיך. אמנם הגאון הזה הראה לנו, מה שאמרו (אבות ב-ב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך, הוא לא ירש כתר התורה מאבותיו, אלא מגודל עמלו בתורה והתמדתו זכה לעלות בסולם העולה בית א-ל, עד השליבה היותר רמה, עד שנעשה רבן של כל בני הגולה. וזה מחזק לבעלי אוריין המוכשרים, שכתר תורה מונחת בקרן זווית, וכל מי שרוצה יבוא ויטול (קידושין טו), והאי צורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותי קלא, דכיון דנבט נבט (תענית ד), למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא (נדרים סב), ובשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך (יומא לח). וחוב מוטל על בני תורה למלאות החלל שנחסר בעולם בפטירת גדולי דורנו.

*

אמר חז"ל (בבא בתרא קטו) מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה, וביואב נאמרה בו מיתה, דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה ע"ש. הנפטר הגדול הזה זכה לבן ממלא מקום אבותיו בתורה וביראה ובמדות טובות, ובדאי שזכות אבותיו מסייעתו להמשיך להלאה צאן מרעיתו של אביו על מי מנוחות. וידוע כי מיתת צדיקים מכפרת, להיות נמשך עלינו מדת החסד והרחמים, להתברך בשפע של בני חיי ומוזני, וימליץ טוב עלינו למעלה, מה כאן עומד ומשמש אף התם עומד ומשמש, עדי נזכה הקיצו ורננו שוכני עפר בביאת בן דוד במהרה דידין.